

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Marek Michalak

Warszawa, 24 lipca 2017 roku

ZSR.422.6.2017.MK

**Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny**

do Rzecznika Praw Dziecka wpłynęło pismo Dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Częstochowie (znak: ZPZ.530.7.2017), poruszające problem braku przepisów regulujących procedurę oraz kompetencje pracowników służb sądowych, wspierania rodziny, pomocy społecznej i Policji przy czynnościach odbioru dzieci z rodziny biologicznej w sytuacji zlecenia kuratorowi sądowemu zgodnie z art. 598⁶ Kodeksu postępowania cywilnego przymusowego odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką. Pismo tej treści skierowane zostało również do Pana Ministra.

Przepisy art. 598¹-598¹³ k.p.c. regulujące postępowanie o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką zostały dodane ustawą z dnia 19 lipca 2001 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. Nr 98, poz. 1069), która obowiązuje od 27 września 2001 roku.

W świetle powyższych przepisów kurator rodzinny jest organizatorem, a zarazem wykonawcą przymusowego odebrania dziecka – wyznacza miejsce i określa termin, w którym ta czynność zostanie wykonana, powiadamia o terminie swoich czynności uprawnionego albo osoby lub przedstawiciela instytucji przez niego upoważnionej, żąda, w razie potrzeby, pomocy odpowiednich instytucji, w tym organów opieki społecznej oraz sporządza do akt sprawy pisemną notatkę z przebiegu tej czynności (§ 9 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2003 r. w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych (Dz. U. z 2014 r. poz. 989). Jeśli kurator napotyka na przeszkody w wykonaniu odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką na skutek ukrycia tej osoby lub na skutek innej czynności

27 lat Konwencji
o Prawach Dziecka

przedsięwziętej w celu udaremnienia wykonania orzeczenia, zawiadania prokuratora (art. 598¹¹ § 1 k.p.c.). Dodatkowo, jeżeli zobowiązany nie ujawnia miejsca pobytu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, która ma być odebrana, kurator występuje do sądu z wnioskiem o przymusowe sprowadzenie zobowiązanego celem złożenia oświadczenia o miejscu pobytu tej osoby (art. 598¹¹ § 2 k.p.c.). Na żądanie kuratora sądowego Policja jest zobowiązana do udzielenia mu pomocy przy czynnościach związanych z przymusowym odebraniem osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką (art. 598¹⁰ k.p.c.). Pomoc ta może polegać na usunięciu z miejsca wykonania orzeczenia osób, które przeszkadzają w wykonaniu orzeczenia (art. 598¹¹ § 3 k.p.c.). W razie potrzeby kurator sądowy może zażądać również pomocy organu opieki społecznej lub innej powołanej do tego instytucji (art. 598¹² § 1 k.p.c.).

Na tym kończy się zakres przysługujących kuratorowi uprawnień.

Od początku obowiązywania powyższych przepisów podnoszono problem braku precyzyjnych regulacji określających szczególny tryb postępowania kuratora sądowego, któremu sąd nakazał przymusowe odebranie dziecka oraz innych osób/służb współdziałających z kuratorem przy odbieraniu osoby.

W wystąpieniu generalnym z 12 lutego 2010 roku (znak: ZSR/500/3/2010/AW), kierowanym do Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego, zwróciłem uwagę na potrzebę nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego poprzez wprowadzenie delegacji ustawowej, uprawniającej do wydania aktu wykonawczego, regulującego procedurę przymusowego odebrania dziecka, która powinna w sposób jasny, systemowy i nie budzący wątpliwości interpretacyjnych regulować sposób postępowania kuratora oraz innych służb uczestniczących w odbiorze dziecka, ujednoczyć zasady postępowania w sytuacji, kiedy wymagana jest pomoc Policji, służb medycznych, pracowników socjalnych czy psychologów, określić sposób przygotowania dziecka i jego rodziców/opiekunów do czynności przymusowego odebrania.

Biorąc pod uwagę powtarzające się w pismach środowisk wykonujących orzeczenia w zakresie umieszczenia małoletnich w pieczy zastępczej, wątpliwości w zakresie ustalenia osób odpowiedzialnych i uprawnionych do dowiezienia dziecka do konkretnej instytucji pieczy zastępczej, jak i kwestii finansowania tej czynności, w wystąpieniu generalnym z 29 września 2014 (znak: ZSR/500/11/2014/MS) zwróciłem się do Ministra Pracy i Polityki Społecznej o dokonanie analizy przepisów o odebraniu osoby podlegającej władzy

rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką pod kątem ich kompletności i ewentualnie podjęcie działań zmierzających do ich uzupełnienia.

W ramach tego wystąpienia dostrzeżono podnoszony w piśmie Dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Częstochowie problem obowiązku uczestniczenia rodziny zastępczej bądź przedstawiciela placówki opiekuńczo-wychowawczej w czynności przymusowego odebrania dziecka na podstawie art. 598⁹ k.p.c. Wskazać należy, że zgodnie z tym przepisem, nieobecność wyżej wymienionej osoby uprawnionej uniemożliwia dokonanie czynności przymusowego odebrania dziecka.

Poruszone w ww. wystąpieniach problemy pozostają ciągle aktualne.

Brakuje rozwiązań, które w sposób precyzyjny określałyby kompetencje poszczególnych osób uczestniczących w procedurze odebrania dziecka (kuratora, osoby uprawnionej albo osoby lub przedstawiciela instytucji przez niego upoważnionej, funkcjonariusza Policji, pracownika organu opieki społecznej lub innej powołanej do tego instytucji) oraz zasady ich współpracy.

Zwrócić należy również uwagę na nieostrość pojęcia „pomoc” w odniesieniu do uprawnień kuratora do żądania od Policji oraz organu opieki społecznej lub innej powołanej do tego instytucji pomocy. Z pisma Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Częstochowie wynika, że istnieją wątpliwości jakiej pomocy może żądać kurator od pracowników jednostek pomocy społecznej i pieczy zastępczej. Również sami kuratorzy zgłaszają wątpliwości, jakich środków interwencji mogą domagać się od Policji oraz innych służb. Ustawa nie podaje w tym zakresie żadnych rozwiązań. Zakres pomocy wymaga zatem doprecyzowania.

Zachodzi również potrzeba wyraźnego określenia, co powinien zrobić prokurator w przypadku kiedy kurator poinformuje go o udaremnieniu mu wykonania orzeczenia o odebraniu osoby. Aktualnie nie są podejmowane postępowania w takich sprawach lub są one umarzane.

Wykonywanie orzeczeń o odebraniu osoby wymaga szczególnej ostrożności, ponieważ istnieje ryzyko wyrządzeniem dziecku krzywdy fizycznej lub moralnej. Od kuratora oczekuje się skutecznego działania, z drugiej strony ciąży na nim obowiązek dbania o dobro odbieranej osoby (art. 598¹² § 2 k.p.c.). Kurator w każdej sytuacji może odstąpić od czynności przymusowego odebrania, jeżeli wskutek wykonania orzeczenia miałyby doznać poważnego uszczerbku dobro osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką. Brak

jednak określenia okoliczności w jakich kurator może czy też powinien odstąpić od wykonania orzeczenia w przypadku zagrożenia dobra dziecka.

Zgodnie z art. 7 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa. Dlatego też procedura odebrania dziecka powinna jasno określać kompetencje, zadania i tryb postępowania poszczególnych służb oraz zasady ich współpracy.

W związku z powyższym, na podstawie art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922), zwracam się do Pana Ministra o rozważenie podjęcia prac nad nowelizacją przepisów o przymusowym odebraniu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, z uwzględnieniem poruszonych wyżej problemów.

z wyrazami szacunku
Marek Piński